

รายงานฉบับสมบูรณ์
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว้า
ตำบลโนนหม่อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

สุนทรชัย ชอบยต์

งานวิจัยนี้ได้รับการอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2563
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว้า ตำบลโนนซ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษามีเจตจำนงในการใช้ทุนทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมในการใช้เพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุ เพราะเชื่อมั่นในศักยภาพและองค์ความรู้ของผู้สูงอายุที่สั่งสมความรู้และประสบการณ์อย่างยาวนาน และสามารถเป็นหลักชัยให้ท้องถิ่นทั้งด้านการเรียนรู้และการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก

ผู้วิจัยขอขอบคุณวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันการศึกษาอันเป็นที่เคารพยิ่งของผู้วิจัย ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนและส่งเสริมโครงการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปี 2563 ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์เชิงชาญ จงสมชัย คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครองที่ส่งเสริมงานวิจัยของคณะอย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อุทิศ ทาหอมในฐานะเพื่อนทางวิชาการและเป็นผู้จุดประกายงานวิจัยเพื่อการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้สูงอายุชุมชนบ้านห้วยหว้าทุกๆท่านที่สละเวลาให้ข้อมูลอย่างเป็นมิตร โดยเฉพาะแม่ทองอ่อน คำมี และคณะ และขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

หากงานชิ้นนี้จะพอมีประโยชน์แก่วงวิชาการท้องถิ่นอยู่บ้าง ขอยกคุณงามความดีทั้งหมดแก่วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในโอกาสเฉลิมฉลองครบรอบ 17 ปีแห่งการสถาปนาในปี พ.ศ. 2563 เพื่อเป็นการสนองวิสัยทัศน์ของวิทยาลัยฯที่ว่า “รัฐศาสตร์ฐานราก เพื่อรากฐานของสังคม” และเป็นการขับเคลื่อนวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

สุนทรชัย ชอบยศ
พฤศจิกายน 2563

บทคัดย่อ

- รายงานการวิจัย** : แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหว่า ตำบลโนนฆ้อง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น
- ผู้วิจัย** : ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนทรชัย ขอบยศ
- แหล่งทุน** : โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2563 วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจข้อมูลทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว่า 2) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น และ 3) สังเคราะห์ตัวแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว่า ได้แก่ 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น) 2) ศิลปะการแสดง (หมอลำลิ้นไซ่ กลองยาว รำวงคองก้า) 3) แนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (ฮีต 12 คอง 14) 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (อาหารและการแพทย์พื้นบ้าน) 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (การทอผ้าไหม การทอประคตเอวไหม เครื่องจักสานหัตถกรรมท้องถิ่น) 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (การเล่นวงตีนเกวียน, การเล่นต๋อเก้) ทั้งนี้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น ได้แก่ 1) กลุ่มผลิตภัณฑ์และสินค้าท้องถิ่น (อาหาร สิ่งทอ สินค้าวัฒนธรรม) 2) กลุ่มบริการและการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม (การศึกษา/ท่องเที่ยว ด้านการแพทย์แผนไทยโบราณ, ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น, การละเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ) สำหรับตัวแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสามารถพัฒนาได้ดังนี้ 1) การค้นหาและตระหนักในสภาพปัญหาความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ 2) การสืบค้นหาข้อมูลมรดกภูมิปัญญาที่มีในชุมชน จะใช้เป็นทุนที่สำคัญในการประยุกต์ใช้ในทางนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ 3) การออกแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น 4) กลไกทางนโยบายและเครือข่ายทางนโยบายควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ, ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม, ความเหลื่อมล้ำ

Abstract

Title : The guidelines for the development of the quality of life of the elderly by using local wisdom and cultural capital to reduce Inequality : A case study of HuayWa, Non Khong Subdistrict, Ban Fang District, Khon Kaen Province

Researcher : Sunthonchai Chopyt

Research Fund : Funded by College of Politics and Governance, Fiscal Year 2020

The purposes of this study were to 1) survey the data concerning intellectual and cultural capital of the elderly in Ban HuayWa Community, 2) study the guidelines for developing elderly's quality of life by using intellectual and cultural capital to reduce local Inequality, and 3) synthesize models of improving elderly's quality of life by applying intellectual and cultural capital to reduce local Inequality. This study applied a qualitative research methodology, an interview, in collecting information. The researcher found that the data of intellectual and cultural capital of the elderly in Ban HuayWa Community was the followings: 1) local literature and language (the history of the community), 2) performance art (Sin Si Isan dramatic art, long drum, and Konga local dance), 3) guidelines for social rituals, tradition, and festivals (Heet12 Kong 14), 4) knowledge and practice concerning nature and universe (food and local medication), 5) original handicrafts (silk weaving, silk belt weaving, basketry handicrafts), 6) folk plays, games, and martial art (Wong Teen Guian playing, Tor Gai playing). For the guidelines of developing elderly's quality of life by using intellectual and cultural capital to reduce local Inequality, the researcher found that there were 1) a group of local products and goods (food, textile, cultural goods), 2) a group of services and cultural value added (education, local tourism, traditional Thai medicine, local arts and culture, folk plays, etc). Finally, the researcher found the followings were the models for improving elderly's quality of life: 1) searching and being aware of living problems of the elderly, 2) looking for data of intellectual heritage in the community for applying as a vital capital for reducing the disparities, 3) designing the development of elderly's quality of life by applying intellectual heritage data in the community, and 4) the policy mechanism and policy networks should focus on improving the elderly's quality of life.

Keywords: elderly, Intellectual and Cultural Capital, Inequality

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดที่ว่าด้วยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาวัฒนธรรม	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	10
2.3 แนวคิดที่ว่าด้วยความเหลื่อมล้ำกับผู้สูงอายุ	13
2.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	15
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา	22
3.1 วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล	22
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	22
บทที่ 4 ผลการศึกษา	24
4.1 ข้อมูลทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านห้วยหว้า	24
4.2 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น	49
4.3 สังเคราะห์ตัวแบบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในท้องถิ่น	56
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	61
5.1 สรุปผลการศึกษา	61
5.2 การอภิปรายผลการศึกษา	63
5.3 ข้อเสนอแนะ	65
บรรณานุกรม	67